

JEVREJI U SPORTSKOM ŽIVOTU ŠIDA*

Apstrakt. Godine 2000. navršilo se 90 godina od početka sportske aktivnosti u Šidu. U toj aktivnosti, sve do 1941. godine, značajnu ulogu su imali i Jevreji Šida. Šid je gradić u zapadnom delu Srema, koji je u vreme između dva svetska rata imao oko 6000 stanovnika. Jevreja je bilo oko 60, tj. 1 % od ukupnog broja stanovnika.

Ključne reči: Jevreji, sport, fudbal, Jugoslavija.

Ove godine, tj. 2000, proslaviće se devedeset godina od početka sportske aktivnosti u Šidu. U toj aktivnosti značajno mesto pripada Jevrejima.

Šid je gradić u zapadnom delu Srema, na putu Beograd – Zagreb. U vreme između dva svetska rata bio je sresko mesto. Tada je imao oko 6000 stanovnika. Jevreja je bilo 60, prema podacima iz Pinkasa hakehilot, izdanje "Jad Vasem", Jerusalem, 1988. g. To znači da je broj jevrejskih žitelja iznosio samo 1 % od ukupnog broja stanovnika.

Jevreji u Šidu bili su dobri privrednici, odnosno trgovci, ali je manje poznato da su bili i uvaženi sportski radnici. O tome sam prikupio podatke koje ovde iznosim.

U spomen-knjizi povodom 25 godina od osnivanja S.K. "FRUŠKOGORCA", Šid (izdata 1935. g.) našao sam sledeće.

Na inicijativu omladinaca, koji su radili ili se školovali u gradovima gde su se nogometne igre već ranije održavale, počeo je rad 1910. godine na osnivanju nogometne družine. Među tim osnivačima bila su i dva Jevrejina: Kornel Lebl i Milan Kon.

Da bi nabavili potrebne sportske rekvizite sakupili su između sebe dobrovoljne priloge. Prvu nogometnu utakmicu S.K. "Fruškogorac" odigrao je u Sremskoj Mitrovici 1912. godine sa selekcijom Srpskog Sokola. Pobedio je "Fruškogorac" rezultatom 3:1. Slični klubovi bili su osnovani i u obližnjim varošicama, Iloku i Moroviću. Tako su odigravane utakmice u Šidu, Sremskoj Mitrovici, Iloku i Moroviću, sve do izbijanja Prvog svetskog rata 1914. g. Tada je klub "Fruškogorac" raspušten kao i sva ostala društva.

* Ovaj rad je učestvovao 2000. godine na 44. Nagradnom konkursu Saveza jevrejskih opština Jugoslavije.

G. Leopold Klajn, počasni predsednik
"S.K. Fruškogorac"

Posle rata, tj. od 1919. pa sve do kraja 1925. postojali su samo tzv. ferijalni nogometni klubovi, koji su upražnjavali nogomet samo u toku letnjih ferija.

Početakom 1926. god. nije bilo u Šidu nijednog sportskog kluba, te je stoga nekolicina, tj. 15-20 mladih ljudi rešila da osnuje sportski klub. Održana je osnivačka skupština koja je izabrala upravni odbor kluba. Za predsednika izabran je Jevrejin Aleksandar Kleiman, a klubu je dato ime – "Sloga". Međutim, stari članovi "Fruškogorca" bili su nezadovoljni i na njihovu inicijativu sazvana je sutradan nova skupština i klubu je dato staro ime "Fruškogorac", a izabran je ponovo predsednik od pre rata – Nikola D'vjak.

Prvu utakmicu SK "Fruškogorac" odigrao je protiv S.K. "Sparte" iz

Rume. U timu Fruškogorca igrao je i jedan Jevrejin – Fišer.

Uprava SK "Fruškogorac" tokom 1931. godine pod predsedništvom Leopolda Kleina, jednog od najistaknutijih saradnika, pokreće akciju za izgradnju novog igrališta. Staro igralište nije odgovaralo stvarnim potrebama kluba. Krajem iste godine ova akcija urodila je plodom.

Pronađen je odgovarajući teren za izgradnju novog igrališta, te je 31. 1. 1932. godine na godišnjoj skupštini novoizabranoj upravi stavljeno u dužnost da podigne novo igralište. U novu upravu Kluba bila su izabrana i tri Jevreja: Leopold Klein, trgovac, za predsednika; Ignjat Schrotman, trgovac, za blagajnika i Majer Francoz, časovničar, za člana odbora.

Za izgradnju igrališta sakupljeni su dobrovoljni prilozi od članova Kluba i prijatelja sporta. Za nepuna dva meseca igralište je izgrađeno.

G. Ignjat Šrotman, potpredsednik

Na redovnoj godišnjoj skupštini 1935. godine izabrana je nova uprava Kluba: za predsednika je izabran J. Pavlović, a Leopold Klein, dotadašnji predsednik, izabran je za počasnog predsednika. Potpredsednik je Ignjat Schrotman, dotadašnji blagajnik, a za člana je izabran Josip Klein, sin Leopoldov.

Osim nogometne sekcije, koja je bila vrlo aktivna, u Klubu su osnovane još neke. Odmah u početku 1932. godine osnovana je ping-pong sekcija na inicijativu svog mladog i vrednog člana Ladislava (Lacike) Kleina, Josipovog brata. Ova sekcija stupila je odmah u članstvo Jugoslovenskog stonoteniskog saveza. Godine 1933. ona sudeluje u takmičenju za prvenstvo države u Zagrebu, gde se između 12 klubova plasirala na šesto mesto. Ova najmlađa sekcija marljivo radi i napreduje. Osim Ladislava u ovoj sekciji vrlo dobri i aktivni su i njegova dva brata Josip (Jožika) i Emil (Milan). U nogometnom timu SK "Fruškogorac" 1935. igrao je i Adolf (Aleksandar) Steiner – Moša, kako su ga zvali u Šidu.

Uprava S.K. Fruškogorca 1935. godine:

I. red, sede s leva na desno: I. Šijaković, S. Škrbić (sekretar), I. Pavlović (potpredsjednik), L. Klajn (predsjednik), I. Srotman (potpredsjednik), I. Nešković (blagajnik), M. Kozić;

II. red stoje: S. Stepančević, T. Hovan, S. Cvojić, V. Petrović, V. Mišćević, i J. Klajn (članovi uprave).

Osim SK "Fruškogorac" postojao je u Šidu i SK "Radnički". U upravi tog kluba više godina bio je Jevrejini Josip – Joška Schrotman, trgovac. On je bio Ignjatov rođeni brat.

Ovde treba napomenuti da je trener SK "Radničkog" 1940. godine bio g. Špic, koji je posle rata bio trener "Partizana".

Ubrzo, došao je rat, a za njim okupacija, tako da su prestale sve sportske aktivnosti.

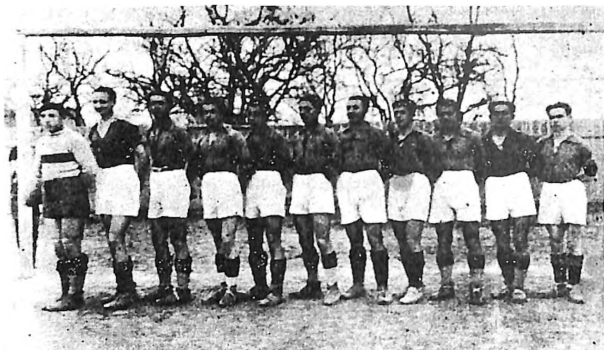
Posle rata, od 1945. do 1949. godine iz Šida se iselilo nekoliko jevrejskih porodica i otišlo u Izrael. Danas u Šidu nema nijednog Jevrejina.

Kada čitamo o Jevrejima koji su bili angažovani u društvenom životu jevrejskih i nejevrejskih organizacija u periodu pre Drugog svetskog rata posebno nas interesuje kako su oni i njihovi najbliži prošli u holokaustu. Zato hoću da napišem ono što znam o Jevrejima u Šidu koji su bili angažovani u unapređenju i radu sportskih klubova.

Prvi tim S. K. Fruškogorac iz 1913. godine:
I. red: Stanislavljević, Kon, Lazić; II. red: Tubić, Grčić, Stevančević; III. red: Lazarević,
Nedeljković, Dobranović, Krotić i Šranjić

- 1) Kornel Lebl, sudija sreskog suda u Šidu. Godine 1941-1945. bio je u zarobljeništvu u Nemačkoj kao rezervni oficir. Posle rata 1945. godine vratio se u Šid, a 1948. ili 1949. otišao je sa porodicom u Izrael. Njegova žena Olga (Olika) sa sinovima Mirkom i Sašom bila je u emigraciji u Švajcarskoj. 1945. godine vratila se u Jugoslaviju. Iz Izraela vrlo brzo preselili su se u Južnu Ameriku, odnosno Boliviju. Kornel i Olika umrli su, a njihova deca žive i danas u Boliviji (La Paz).
- 2) Leopold Klein (rođen 1881), trgovac sa ženom i sinom Ladislavom (Lacikom) bio je u emigraciji u Italiji 1942-43. i u Švajcarskoj 1943-45. Po završetku rata vratio se u Šid, a 1949. g. iselio se u Izrael, gde je i umro 1955. godine.
- 3) Ladislav (Laci) Klein (rođen 1914), bio je u emigraciji u Italiji 1942-43. g. i u Švajcarskoj 1943-45. g. Po završetku rata vratio se u Šid, a 1949. godine iselio se u Izrael, gde je umro 1964. g. Ima sina Josifa (46) koji živi u Jerusalimu.
- 4) Josip (Jožika) Klein (rođen 1912.), ubijen od ustaša u Sr. Mitrovici 1942. g. septembra meseca. Njegova kćerka Vera, rođena u februaru 1942. sada živi sa porodicom u Novom Sadu.

Prvi tim S. K. Fruškogorac iz 1935. godine:
Gavrilović, Marković, Đurčić, Cvejić, Nastić, Motić, Petrović, Štajner, Bežanović,
Lepinica i Hober

- 5) Emil (Milan) Klein (rođen 1919), bio je u zarobljeništvu u Nemačkoj od 1941-45. kao ratni vojni zarobljenik. 1945. godine vratio se u zemlju i danas živi kao penzioner u Beogradu.
- 6) Adolf (Aleksandar) Steiner – Moša (rođen 1911), bio je u emigraciji 1942-43. g. u Italiji i 1943.-45. g u Švajcarskoj. 1945. g. vratio se u Šid, a 1949. g. iselio se u Izrael, gde je i umro 1968. godine. Njegov sin Uri (50) živi u Jerusalimu.
- 7) Ignjat (Bačko) Schrotman, u julu 1942. g. odveden je od strane ustaša sa ostalim šidskim Jevrejima i njegova dalja sudbina nije poznata.
- 8) Josip (Joška) Schrotman, takođe je odveden u julu mesecu 1942. g. i njegova dalja sudbina je takođe nepoznata.
- 9) Majer Francoz (rođen 1890), sa ženom i dve kćerke otišao krajem 1941. g. u emigraciju preko Ljubljane, u Italiju. Bili su u logoru Feramonti od 9. 6. 1942. do kraja rata. Po završetku rata 1945. godine otišli su u Izrael. Majer i žena mu umrli su u Izraelu, a kćerke Mira i Ela sa porodicama žive u Kirjat Mockinu, odnosno Haifi.

Aleksandar Kleiman bio je prvi predsednik Sportskog kluba u Šidu, i to vrlo kratko, 1926. godine. Međutim, interesantna je njegova ostala društvena aktivnost u Šidu. O tome je u "Monografiji Šida" zapisano: "Godine 1927. i 1928. u Šidu je živeo akademski slikar

Почасни претседници С. К. Фрушкогорца Шид.

г. НИКОЛА ДИВЈАН, надгрунтовничар
г. ЂОКА КОЗЈАН, апотекар
г. ЛЕОПОЛД КЛАЈН, трговац
г. АВГУСТ ТАЈСЛ, чиновник (претседник О. Н. П-а)

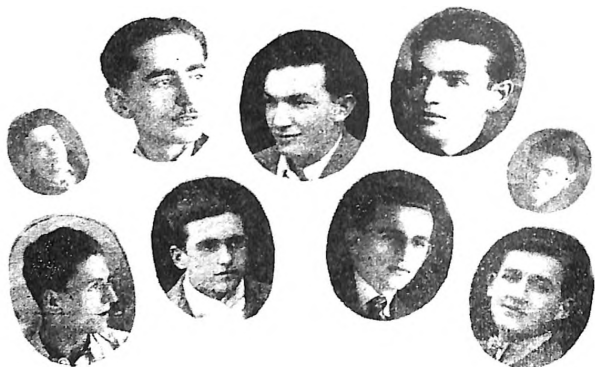
Почасни чланови С. К. Фрушкогорца Шид.

г. МАРИН БУЋАН, оресни начелник
г. А. ЈЕЛАЧИЋ, делевођа О. Н. П-а.

Aleksandar Kleiman, po narodnosti Jevrejin, a slikarstvo je studirao u Parizu. Stanovao je kod svoje sestre, udane za sajdžiju Francoza Majera, takođe Jevrejina. Za vreme dvogodišnjeg boravka u Šidu (nije imao stalno zanimanje), vrlo često se sastajao sa radnicima i pričao im o Oktobarskoj revoluciji i borbi radničke klase u Francuskoj. Imao je široko marksističko obrazovanje i dobro je poznao istoriju borbe radničke klase. U toku zime 1928. godine organizovao je kurs sa grupom mlađih radnika (njih oko 20). Na kursu je predavao političku ekonomiju, istorijski i dijalektički materijalizam i istoriju SKP (b). Za vreme boravka u Šidu dobijao je ilegalne listove Komunističke partije "Proleter" i "Srp i lekić" i davao ih na čitanje radnicima. Njegovo druženje sa radnicima bilo je sumnjivo policijskim vlastima i ubrzo je morao da napusti Šid. O njegovoj daljoj sudbini nisam uspeo da išta saznam.

Prilikom pisanja ovog rada koristio sam sledeću literaturu:

- Spomenica S.K. "Fruškogorac", Šid, 1910-1935, autor Svetislav Škrbić (štamparija Babić, Šid).

Pina-pong sekcija S. K. Fruškogorac, Šid:
M. Klajn, B. Lepinica, L. Klajn, J. Klajn, S. Radišić, Z. Matić, Z. Matić, K. Erić i N. Krotić

- Sima Tomović: Šid (monografija), štampano u Šidu 1973.
- Milan Ristović: U potrazi za utočištem, "Jugoslovenski Jevreji u bekstvu od holokausta 1941-1945", Beograd, 1998.
- Mladenka Ivanković: Jugoslovenski antifašisti u Švajcarskoj 1941-1945, ISI, Beograd,
- Frančesko Folind: Feramonti un Lager di Musolini, Editioni Braener – Cosenza.
- Zvi Loker: Pinkas Hakehildt, Jad Vašem, Jerusalem, 1989.
- Aleksandar Demajo: Suočavanje sa svetom – Sećanja i razmišljanja jednog diplomate, Prosveta, Beograd, 1991.

U Beogradu, jula 2000. godine.

Emil Klajn

Jews in the Sporting Life of Sid

S u m m a r y

The football team "Fruskogorac", founded in Sid in 1910, was active until the beginning of the World War 1, in 1914. The founding members of the team included two Jews, Milan Kon and Kornel Lebl.

During the war and the first post-war years, the sporting life of Sid quietened down. From 1919 until 1925, football clubs were active during summer holidays only. However, in early 1926, a group of between 15 and 20 young people set out with creating a sports club. The club continued to operate under the familiar name of "Fruskogorac".

Between 1931 and 1935, Leopold Klajn (Klein) chaired the club. In 1931, he initiated the construction of a new sports ground, completed by the end of January 1932. The club's management included another two Jews, Ignjat Schrotman, treasurer, and Majer Francoz, a member of the managing board.

The 1935 annual assembly elected a new management of the club. Leopold Klein was elected honorary president, Schrotman vice-president, and Josip Klein a member of the managing board.

On the initiative of Ladislav Lacika Klein, the club's table tennis section was established in 1932. This dynamic section's most outstanding members included the very Ladislav Klein and his brothers Josip Jozika, and Milan Emil Klein.

One of the football-club stalwarts was Adolf Mosa Steiner.

Apart from "Fruskogorac", there was another club in Sid, called Radnicki. Joska Schrotman was a member of its managing board for many years. Spic, who after the World War 2 moved to "Partizan", was the club's coach.

During the World War 2 and the German occupation, all sports activities were suspended. Some of Sid's Jewish athletes were killed and some survived the Holocaust. Killed were the Schrotman brothers, Ignjat and Joska, and Jozika Klein. The survivors included: Leopold Klein, Ladislav Klein and his brother Milan Emil Klein, Adolf Mosa Steiner, Majer Francoz and Kornel Lebl.

Today, only Milan Emil Klein, the author of these memoirs, is still alive.